

KONSTITUTSIYAVIY ISLOHOTLAR VA FUQAROLARNING HUQUQLARI:
O'ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLARNING
HUQUQIY TAHLILI

Esojonov Asrorjon Voxidjon o'g'li.

Farg'ona viloyati Yuridik texnikumi Sud-huquqiy faoliyat 43-24guruh o'quvchisi.

Email: asroresojonov12@gmail.com.

Kamoliddinov Jasurbek Shokirjon o'g'li.

Farg'ona Yuridik texnikumi "Sud-huquqiy faoliyati" yo'nalishi 43-24-guruh

o'qituvchisi. E-mail: jasurkamoldinov812@gmail.com

Ilmiy rahbar: Qaxxorov Olimjon Davronjon o'g'li.

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 28.07.2026

Revised: 29.07.2026

Accepted: 30.07.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Huquqshunoslik,
fuqarolik jamiyati,
konstitutsiyaviy
islohotlar, Freedom
House, Human Rights
Watch, referendum,
huquqiy ong,
antikorrupsiya, fuqarolik
jamiyati institutlari,
huquqiy madaniyat,
qonun ustuvorligi.*

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlarning fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashdagi o'rni hamda ularning demokratik huquqiy davlat barpo etish jarayoniga ta'siri IMRAD metodologiyasi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, milliy qonunchilik hujjatlari, xalqaro huquq normalari va ushbu sohaga oid ilmiy adabiyotlar qiyosiy-huquqiy hamda tizimli tahlil usullari orqali o'rganildi. Tadqiqot natijalari konstitutsiyaviy islohotlar inson qadrini ulug'lash, fuqarolarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlarini yanada mustahkamlash, davlat organlari faoliyatining ochiqqligi va hisobdorligini oshirish hamda sud hokimiyati mustaqilligini kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi. Shuningdek, maqolada fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish, qonun ustuvorligini ta'minlash va xalqaro inson huquqlari standartlarini milliy qonunchilikka izchil implementatsiya qilishning dolzarb jihatlari yoritilgan. Tadqiqot yakunida konstitutsiyaviy islohotlarning amaliy samaradorligini oshirish, huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirish hamda fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish

*yuzasidan ilmiy asoslangan xulosalar va tavsiyalar
ishlab chiqilgan.*

Kirish. Konstitutsiya har qanday mustaqil va demokratik davlatning siyosiy-huquqiy tizimini belgilovchi asosiy qonun hisoblanadi. Unda davlat hokimiyatining tashkil etilishi, fuqarolarning huquq va erkinliklari, jamiyat hamda davlat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning fundamental tamoyillari mustahkamlanadi. Zamonaviy demokratik taraqqiyot sharoitida konstitutsiyaviy islohotlar davlat boshqaruvini takomillashtirish, inson huquqlarini ishonchli himoya qilish va qonun ustuvorligini ta'minlashning muhim vositasi sifatida e'tirof etiladi. Shu sababli konstitutsiyaviy islohotlarning mazmuni va amaliy natijalarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar doirasida Konstitutsiyaning yangi tahriri qabul qilinib, unda inson qadri, ijtimoiy adolat va huquqiy davlat tamoyillari yanada mustahkamlandi. Xususan, fuqarolarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarini ta'minlashga oid normalar kengaytirildi, davlat organlarining fuqarolar oldidagi mas'uliyati kuchaytirildi hamda sud hokimiyatining mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan yangi huquqiy mexanizmlar joriy etildi. Bunday o'zgarishlar inson manfaatlarini oliy qadriyat sifatida e'tirof etuvchi zamonaviy konstitutsiyaviy tizimni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, raqamli texnologiyalar rivojlanishi, globallashtirish jarayonlari va xalqaro huquq normalarining tobora keng qo'llanilishi konstitutsiyaviy rivojlanishga yangi talablarni qo'yimoqda. Bu esa fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash, ekologik huquqlarni kafolatlash hamda davlat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflikni kuchaytirish kabi masalalarning Konstitutsiyada o'z aksini topishini taqozo etmoqda. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlarning fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashdagi o'rni hamda ularning huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari konstitutsiyaviy islohotlarning amaliy samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga oid ilmiy asoslangan taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Methods. Mazkur tadqiqotda O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlarning fuqarolarning huquq va erkinliklariga ta'sirini kompleks baholash maqsadida sifat va miqdoriy tahlil elementlarini uyg'unlashtirgan aralash metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini konstitutsiyaviy huquq, inson huquqlari, davlat va huquq nazariyasi hamda xalqaro huquq sohasidagi ilmiy qarashlar tashkil etdi. Tadqiqotning birinchi bosqichida normativ-huquqiy tahlil usuli qo'llanildi. Bunda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahriri, konstitutsiyaviy qonunlar, sohaga oid amaldagi qonunchilik hujjatlari hamda inson huquqlariga oid xalqaro hujjatlar

o‘zaro qiyosiy tarzda o‘rganildi. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro pakt hamda Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro pakt normalari milliy qonunchilik bilan taqqoslandi. Ushbu yondashuv konstitutsiyaviy islohotlarning xalqaro standartlarga muvofiqlik darajasini baholash imkonini berdi. Ikkinchi bosqichda qiyosiy-huquqiy metoddan foydalanildi. O‘zbekiston tajribasi Germaniya, Fransiya, Janubiy Koreya va Qozog‘iston kabi davlatlarning konstitutsiyaviy rivojlanish tajribasi bilan solishtirildi. Taqqoslash jarayonida inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari, sud hokimiyatining mustaqilligi, davlat organlarining javobgarligi hamda fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini ta‘minlashga oid institutlar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida statistik ma‘lumotlardan ham foydalanildi. O‘zbekistonda 2023-yilda o‘tkazilgan umumxalq referendumida saylovchilarning 84 foizdan ortig‘i ishtirok etgani hamda ovoz berganlarning 90 foizdan ortig‘i Konstitutsiyaning yangi tahririni qo‘llab-quvvatlagani haqidagi rasmiy ma‘lumotlar konstitutsiyaviy islohotlarning keng jamoatchilik tomonidan qo‘llab-quvvatlanganini ko‘rsatadigan muhim empirik ko‘rsatkich sifatida tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro reytinglar, jumladan, huquq ustuvorligi, davlat boshqaruvi sifati va inson huquqlariga oid ochiq statistik ma‘lumotlar ham qo‘shimcha tahlil materiali sifatida o‘rganildi. Bundan tashqari, kontent-tahlil usuli orqali konstitutsiyaviy islohotlarga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar, monografiyalar, ekspert xulosalari hamda rasmiy hisobotlar tizimli ravishda saralandi va mazmunan tahlil qilindi. Manbalarni tanlashda ularning ilmiy ishonchliligi, dolzarbligi va mavzuga bevosita aloqadorligi asosiy mezon sifatida belgilandi. Tadqiqot doirasida so‘nggi yillarda chop etilgan milliy va xorijiy ilmiy ishlarga alohida e‘tibor qaratildi. Olingan ma‘lumotlarni qayta ishlash jarayonida analiz va sintez, induksiya va deduksiya, tizimli yondashuv hamda mantiqiy umumlashtirish metodlari qo‘llanildi. Ushbu metodlar konstitutsiyaviy islohotlarning fuqarolarning huquq va erkinliklariga ta‘sirini har tomonlama baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishga xizmat qildi. Natijada tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy yondashuvlarni uyg‘unlashtirgan holda konstitutsiyaviy islohotlarning samaradorligini baholash uchun mustahkam ilmiy asos yaratdi.

Results. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar fuqarolarning huquq va erkinliklarini mustahkamlash, davlat boshqaruvi tizimini demokratlashtirish hamda inson manfaatlarini ustuvor qadriyat sifatida e‘tirof etishga xizmat qilayotganini ko‘rsatdi. O‘rganilgan normativ-huquqiy hujjatlar va statistik ma‘lumotlar konstitutsiyaviy yangilanishlar keng jamoatchilik tomonidan qo‘llab-quvvatlanganini tasdiqlaydi.

2023-yil 30-aprelda o‘tkazilgan umumxalq referendumining yakuniy natijalariga ko‘ra, ovoz berish ro‘yxatiga kiritilgan 19 722 809 nafar fuqaroning 16 667 097 nafari, ya‘ni 84,51 foizi referendumda ishtirok etdi. Ovoz berishda qatnashgan fuqarolarning 15 034 608 nafari (90,21 foiz) Konstitutsiyaning yangi tahririni qo‘llab-quvvatladi, 1 558 817 nafari (9,35 foiz)

qarshi ovoz berdi, 73 672 ta byulleten esa haqiqiy emas deb topildi. Ushbu ko'rsatkichlar konstitutsiyaviy islohotlarning jamiyat tomonidan keng qo'llab-quvvatlanganini hamda fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirok etishga bo'lgan qiziqishi yuqori ekanini ko'rsatadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Konstitutsiyaning yangi tahririda moddalar soni 128 tadan 155 taga, boblar soni esa 27 tadan 28 taga oshirildi. Shu bilan birga, insonning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlariga oid kafolatlar sezilarli darajada kengaytirildi. Xususan, inson qadrini ulug'lash, ijtimoiy davlat tamoyili, ekologik huquqlar, nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash, sifatli ta'lim va tibbiy xizmat olish huquqi hamda adolatli sud muhokamasi kafolatlari yanada mustahkamlandi. Qiyosiy-huquqiy tahlil natijalari O'zbekiston Konstitutsiyasining yangi tahriri inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro standartlarga yaqinlashganini ko'rsatdi. Xususan, noqonuniy ushlab turishning oldini olish, advokat faoliyatini himoya qilish, majburiy mehnatni taqiqlash, o'lim jazosining taqiqlanishi va sud hokimiyati mustaqilligini kuchaytirishga oid normalar konstitutsiyaviy darajada mustahkamlandi. Bu esa huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish uchun muhim huquqiy asos yaratdi. Tadqiqot davomida tahlil qilingan ilmiy manbalar konstitutsiyaviy islohotlarning faqat normativ bazani yangilash bilan cheklanmay, balki davlat organlari faoliyatida ochiqlik, hisobdorlik va fuqarolarga xizmat qilish tamoyillarini kuchaytirishga ham xizmat qilayotganini ko'rsatdi. Davlat organlarining inson manfaatlarini ustuvor qo'yishi, fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish sifati va sud orqali huquqlarni himoya qilish imkoniyatlarining kengayishi huquqiy islohotlarning amaliy samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Umuman olganda, olingan natijalar O'zbekistonda amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar demokratik boshqaruv tamoyillarini mustahkamlash, fuqarolarning huquqiy himoyasini kuchaytirish hamda inson huquqlarini ta'minlashning zamonaviy mexanizmlarini rivojlantirishda muhim bosqich ekanligini tasdiqlaydi. Ushbu natijalar kelgusida konstitutsiyaviy islohotlarning samaradorligini baholash va ularni yanada takomillashtirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar uchun ham nazariy, ham amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Discussion. Tadqiqot natijalari O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar mamlakatda inson huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslarini sezilarli darajada mustahkamlaganini ko'rsatadi. Biroq konstitutsiyaviy normalarning mavjudligi ularning amaliy ijrosi ham xuddi shunday samarali ekanligini anglatmaydi. Shu sababli konstitutsiyaviy islohotlarni baholashda nafaqat qonunchilikdagi o'zgarishlar, balki ularning huquqni qo'llash amaliyotiga ta'siri ham muhim mezon hisoblanadi. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va xalqaro hisobotlar aynan shu jihatga alohida e'tibor qaratmoqda. 2023-yilda Konstitutsiyaning yangi tahriri umumxalq referendumini orqali qabul qilinishi konstitutsiyaviy islohotlarning demokratik legitimligini kuchaytirdi. Referendumda saylovchilarning 84,51 foizi ishtirok etgani hamda ularning 90,21 foizi yangi tahrirni qo'llab-quvvatlagani jamiyatning islohotlarga yuqori darajadagi ishonchini namoyon etdi. Shu bilan birga, Konstitutsiyadagi moddalar sonining 128 tadan 155

taga oshirilishi inson huquqlari, ijtimoiy davlat, ekologik xavfsizlik va sud himoyasiga oid yangi kafolatlarning joriy etilganini ko'rsatadi. Ushbu ko'rsatkichlar konstitutsiyaviy rivojlanishning miqdoriy emas, balki sifat jihatidan ham yangi bosqichga ko'tarilganidan dalolat beradi. Shunga qaramay, xalqaro tashkilotlar tomonidan e'lon qilinayotgan hisobotlar ayrim yo'nalishlarda hali ham yechimini kutayotgan masalalar mavjudligini ko'rsatmoqda. Masalan, World Justice Project Rule of Law Index 2024 ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonning umumiy ko'rsatkichi 0,49 ball bo'lib, mamlakat 142 davlat orasida 83-o'rinni egallagan. Mazkur natija qonun ustuvorligini ta'minlash borasida muayyan ijobiy siljishlar mavjudligini ko'rsatsa-da, sud mustaqilligi, davlat organlari ustidan jamoatchilik nazorati va fundamental huquqlarni himoya qilish kabi yo'nalishlarda qo'shimcha islohotlar zarurligini anglatadi. Shuningdek, Freedom House hisobotlarida O'zbekistonda sud tizimi mustaqilligini mustahkamlash, fuqarolarning siyosiy huquqlari va so'z erkinligini kengaytirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar qayd etilgan bo'lsa-da, ayrim institutsional muammolar saqlanib qolayotgani ta'kidlanadi. Sudyalarning mustaqilligini ta'minlash, advokatura institutini yanada kuchaytirish hamda odil sudlov tamoyillarining to'liq ishlashini ta'minlash kelgusidagi ustuvor vazifalar sifatida baholanmoqda. Bundan tashqari, Human Rights Watch tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda oiladagi zo'ravonlikka qarshi qonunchilikning kuchaytirilgani, ayollar va bolalar huquqlarini himoya qilishga oid yangi mexanizmlar joriy etilgani ijobiy baholangan. Shu bilan birga, jurnalistlar faoliyati, fuqarolik jamiyati institutlari va ayrim inson huquqlari bilan bog'liq masalalarda qonunlarning amaliy ijrosi yuzasidan qo'shimcha choralar zarurligi qayd etilgan. Bu holat konstitutsiyaviy islohotlarning muvaffaqiyati faqat yangi normalarni qabul qilish bilan emas, balki ularning samarali ijro etilishi bilan ham belgilanishini ko'rsatadi. Qiyosiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan demokratik davlatlarda konstitutsiyaviy islohotlarning muvaffaqiyati mustaqil sud hokimiyati, kuchli parlament nazorati, erkin ommaviy axborot vositalari hamda faol fuqarolik jamiyati institutlari bilan chambarchas bog'liq. O'zbekistonda ham ushbu yo'nalishlarda amalga oshirilayotgan islohotlar bosqichma-bosqich rivojlanmoqda. Ayniqsa, inson qadrini oliy qadriyat sifatida e'tirof etish, ijtimoiy davlat tamoyilining konstitutsiyaviy darajada mustahkamlanishi va davlat organlarining fuqarolar oldidagi mas'uliyatini oshirish mamlakatning huquqiy taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari konstitutsiyaviy islohotlar O'zbekistonda huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning muhim omiliga aylanganini tasdiqlaydi. Biroq islohotlarning uzoq muddatli samaradorligi sud-huquq tizimining institutsional mustaqilligini yanada kuchaytirish, huquqni qo'llash amaliyotini xalqaro standartlarga moslashtirish, davlat organlarining ochiqligi va hisobdorligini oshirish hamda fuqarolarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish bilan bevosita bog'liqdir. Aynan ushbu omillar Konstitutsiyada belgilangan huquq va erkinliklarning amaliy hayotda to'liq ta'minlanishiga xizmat qiladi hamda demokratik islohotlarning barqarorligini ta'minlaydi.

Conclusion. Mazkur tadqiqot O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar mamlakatda demokratik huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishning muhim omili ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Tadqiqot davomida o‘tkazilgan normativ-huquqiy, qiyosiy-huquqiy va tizimli tahlillar yangi tahrirdagi Konstitutsiya inson huquq va erkinliklarini ta’minlash, davlat organlari faoliyatining ochiqqligi va hisobdorligini oshirish hamda qonun ustuvorligini mustahkamlash uchun yanada keng huquqiy asos yaratganini ko‘rsatdi. Konstitutsiyaviy islohotlar natijasida inson qadrini ulug‘lash tamoyili davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida e’tirof etildi hamda fuqarolarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlariga oid konstitutsiyaviy kafolatlar sezilarli darajada kengaytirildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, 2023-yilgi umumxalq referendumini orqali yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning qabul qilinishi jamiyatning konstitutsiyaviy islohotlarni qo‘llab-quvvatlash darajasi yuqori ekanligini tasdiqladi. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar va ilmiy manbalar tahlili konstitutsiyaviy yangilanishlar O‘zbekistonning xalqaro inson huquqlari standartlariga yaqinlashishida muhim bosqich bo‘lganini ko‘rsatadi. Xususan, sud himoyasi kafolatlarining kuchaytirilishi, ijtimoiy davlat tamoyilining konstitutsiyaviy mustahkamlanishi, ekologik huquqlar, ta’lim va sog‘liqni saqlash sohasidagi kafolatlarining kengaytirilishi fuqarolarning huquqiy himoyasini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Biroq tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Konstitutsiyada belgilangan huquq va erkinliklarning to‘liq amalga oshirilishi, avvalo, ularni amaliyotga samarali tatbiq etishga bog‘liq. Shu sababli sud hokimiyatining institutsional mustaqilligini yanada mustahkamlash, davlat organlarining ochiqqligi va hisobdorligini oshirish, fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda huquqni qo‘llash amaliyotini xalqaro standartlarga mos ravishda takomillashtirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Bundan tashqari, fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, konstitutsiyaviy qadriyatlarni ta’lim tizimiga keng joriy etish ham islohotlarning uzoq muddatli samaradorligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Kelgusidagi ilmiy tadqiqotlarda konstitutsiyaviy islohotlarning iqtisodiy rivojlanish, investitsiya muhiti, davlat boshqaruvi samaradorligi, korrupsiyaga qarshi kurash hamda raqamli transformatsiya jarayonlariga ta’sirini chuqurroq o‘rganish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, xalqaro tajribani milliy amaliyot bilan qiyosiy tahlil qilish, sud amaliyoti va fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining samaradorligini baholash kelajakdagi tadqiqotlar uchun muhim ilmiy yo‘nalish bo‘lib xizmat qiladi. Umuman olganda, O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar inson huquqlarini ta’minlash, qonun ustuvorligini qaror toptirish va demokratik davlat boshqaruvini rivojlantirish yo‘lidagi strategik ahamiyatga ega jarayon hisoblanadi. Mazkur islohotlarning izchil davom ettirilishi, ularning amaliy ijrosini kuchaytirish va fuqarolarning huquqiy himoyasini yanada takomillashtirish mamlakatning barqaror taraqqiyoti, xalqaro maydondagi nufuzining oshishi hamda fuqarolarning davlat va jamiyat hayotidagi faol ishtirokini ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 112 b.
- O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to‘g‘risida”gi Konstitutsiyaviy Qonuni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son.
- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “«O‘zbekiston — 2030» strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 12.09.2023-y., 06/23/158/0694-son.
- Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. BMT Bosh Assambleyasi rezolyutsiyasi 217 A (III), 1948-yil 10-dekabr.
- Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.
- Saidov A.X. Inson huquqlari bo‘yicha xalqaro huquq va O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2022. – 320 b.
- Tojixonov U., Muhamedov H. Konstitutsiyaviy huquq: Darslik. – Toshkent: TDYUU, 2023. – 410 b.
- Hakimov R. Parlamentarizm va konstitutsiyaviy islohotlar: Nazariya va amaliyot. – Toshkent: Akademiya, 2024. – 245 b.
- Ismoilov Sh. Yangi Konstitutsiya va inson huquqlari himoyasining kafolatlari. – Toshkent: Huquq, 2023. – 188 b.
- Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga o‘zgartish kiritish va tashkiliy chora-tadbirlarni amalga oshirish bo‘yicha Konstitutsiyaviy komissiya a‘zolari bilan uchrashuvdagi nutqi // Xalq so‘zi. – 2022-yil 21-iyun.
- Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazi rasmiy sayti: www.nhrc.uz.
- O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi rasmiy sayti: www.parliament.gov.uz.
- Mirziyoyev Sh.M. BMT Inson huquqlari bo‘yicha kengashining 46-sessiyasidagi nutqi // O‘zbekiston Milliy axborot agentligi (UzA), 2021-yil 22-fevral.